

Sociaal ondernemerschap aan de Universiteit Utrecht

‘Ondernemen is per definitie een sociale activiteit’

‘Sociaal ondernemen beoogt behalve financiële óók maatschappelijke doelstellingen na te streven.’ Aldus een bondige definitie van prof. dr. **Harry Hummels**, die ruim een jaar geleden werd benoemd tot hoogleraar Sociaal Ondernemerschap aan de Universiteit Utrecht. We spreken hem in hartje Utrecht, in de ‘Social Impact Factory’ (SIF), het prachtige historische pand pal tegenover muziekcentrum Tivoli Vredenburg. **Kim Kiszelnik**, een van de initiatiefnemers van SIF en inmiddels directeur daarvan, sluit bij het gesprek aan, evenals dr. **Niels Bosma**, mede oprichter en coördinator van het Social Entrepreneurship Initiative van de Universiteit Utrecht.

“**L**et wel: ik heb het over ondernemen, niet over ondernemingen. Het kan goed zo zijn dat een onderneming, pakweg Philips, wél bepaalde maatschappelijke doelstellingen nastreeft, zonder als totaal als sociale onderneming aangemerkt te kunnen worden”, nuanceert Hummels zijn definitie.

“Neem hier dit gebouw van SIF”, vult Kiszelnik aan. “We hebben het volledig circulair proberen in te richten, dus met gerecyclede spullen. De kamer waar we nu zitten bijvoorbeeld (zie pagina 17, red.), is ingericht door het bedrijf *I-did*. Zij hebben zich gespecialiseerd in zogeheten slow fashion, waarbij ze oude stoffen laten vervilten door mensen die op grote afstand staan van de arbeidsmarkt. Deze kamer hebben ze bekleed met vervilte oude uniformen van KLM. Dus zowel voor wat betreft het materiaal waarmee ze werken als voor wat betreft de mensen die ze aan het werk willen helpen, is *I-did* sociaal ondernemend. *I-did* werkt bovendien samen met Ikea, dat zich daarmee maatschappelijk óók van haar goede kant toont zonder zelf een sociale onderneming te zijn.”

Daarin onderscheidt sociaal ondernemen zich ook van MVO (maatschappelijk verantwoord ondernemen). “Bij MVO is het maatschappelijk doel eigenlijk een randproduct, niet het hoofddoel”, legt Bosma uit. “Streven van MVO is bijvoorbeeld om zo min mogelijk schade aan te richten aan het milieu, terwijl sociaal ondernemen dat niet als streven heeft, maar als doel.

Feitelijk zou je het een correctie kunnen noemen op de kapitalistische economie, waarbij winst het alfa en omega is en geld dus de belangrijkste drijfveer.”

Is winst maken dan niet bij alle economische activiteiten het doel? Met andere woorden: is alleen al qua naamgeving sociaal ondernemen niet een soort *contradictio in terminis*? “Absoluut niet”, veert Hummels op. “Ik denk dat ik namens ons alle drie hier spreek als ik beweer dat ondernemen per definitie een sociale activiteit is. In het ondernemen ging het

jarenlang niet alleen om winst, maar namen ondernemers óók maatschappelijke, sociale en ecologische doelstellingen mee in hun overwegingen. In familiebedrijven bijvoorbeeld, in de periode vóór de hoge vlucht van de aandelen-economie — pakweg zo’n dertig jaar geleden. Toen

‘Grote bedrijven trekken het zich steeds meer aan dat het slecht gaat met klimaat, natuur of grondstoffenvoorraad.’

was het heel gewoon om ook de jongens die niet zo goed mee konden komen binnen het bedrijf aan taken te helpen, en toen werd rekening gehouden met de natuur in de omgeving. Dat willen we wel weer terug zien te krijgen.”

Bosma: “Het inzicht dat die aandelen-economie grenzen heeft, is deels ontstaan na de decentralisatie. Lokale overheden kregen steeds meer taken, die ze met minder middelen moesten doen. Daarom werd minder geleund op de verzorgingsstaat en meer een beroep gedaan op de burgers om ‘mee te doen’. Deze ontwikkeling werd versterkt door de mondiale beweging van *development goals*, die ook de noodzaak van meer maatschappelijk georiënteerd ondernemen

Prof. dr. **Harry Hummels** is per 1 mei 2016 benoemd tot hoogleraar Sociaal Ondernemerschap aan de Utrecht University School of Economics van de faculteit Recht, Economie, Bestuur en Organisatie. Zijn leerstoel is mede mogelijk gemaakt door Tony's Chocolonely, Van Doorne Advocaten en ABN AMRO. Hummels studeerde filosofie in Groningen en promoveerde in Enschede. Hij is tevens hoogleraar aan de Universiteit Maastricht waar hij zich onder meer bezighoudt met waarden gedreven handelen in het bedrijfsleven, de financiële sector en de samenleving. Daarnaast werkt hij voor de United Nations Office for Project Services als senior adviseur op het gebied van impact investing.

Dr. **Niels Bosma** is medewerker aan de Utrecht University School of Economics. Aan de Universiteit Utrecht studeerde hij economische geografie; zijn master in de Econometrie behaalde hij aan de Rijksuniversiteit Groningen. Vervolgens was hij verbonden aan onder meer de London Business School, de Erasmus Universiteit Rotterdam en het instituut Tinbergen. Bosma is mede oprichter en coördinator van het Social Entrepreneurship Initiative (SEI) van de Universiteit Utrecht.

Kim Kizelnik is alumna van de Universiteit Utrecht. Ze heeft gewerkt als projectcoördinator bij ING op het gebied van microfinanciering, als programmamanager bij de Stichting DOEN en bij Kirkman Company, waar ze zich vooral bezighield met co-creating Social Enterprises. Kizelnik is nu werkzaam als algemeen directeur bij de Social Impact Factory.

binnen het kapitalistisch stelsel stimuleerden. Milieu bijvoorbeeld is voor grote bedrijven van steeds meer belang. Ze trekken het zich aan dat het slecht gaat met klimaat, natuur, grondstoffen-voorraad en dergelijke.”

‘Sociaal ondernemen is wat wij ‘het nieuwe normaal’ noemen.’

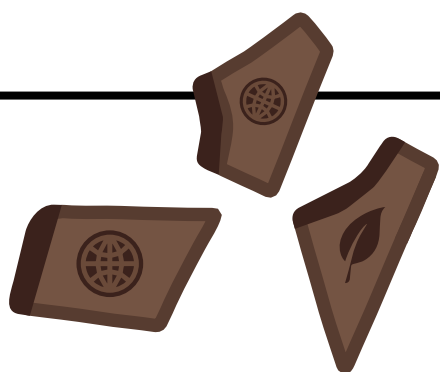
Het nieuwe normaal

SIF is een mooi voorbeeld van de uitwerking van die decentralisatie op lokale initiatieven. “De stichting is medio 2015 begonnen met het bij elkaar brengen van partijen

die zich met sociaal ondernemen bezig houden”, licht Kizelnik toe. “We proberen kleine initiatieven te koppelen aan grotere ondernemers in de regio, onder meer door ze hier, in dit gebouw, samen aan tafel te krijgen en ze samen te laten werken aan oplossingen voor maatschappelijke en ecologische uitdagingen, zoals bijvoorbeeld op het gebied van recycling, sociale samenhang in de buurt, het bestrijden van zwerfvuil enzovoort. Dat is wat wij ‘het nieuwe normaal’ noemen.”

“Om het nieuwe normaal te realiseren heb je ook kennis nodig”, vult Bosma aan. Waarmee hij gelijk de rol schetst die de universiteit speelt in SIF, en in sociaal ondernemen in het algemeen. “We hebben kennis nodig over ecosystemen. We moeten impact-metingen kunnen verrichten — dus zien te achterhalen welk effect die sociaal-ondernemende activiteiten nu precies hebben. En niet in de laatste plaats: we moeten een generatie studenten opleiden die beseft hebben van sociaal ondernemen. Verschillende van onze *honours*-studenten hebben een tijd meegelopen op de SIF en er cursussen gevolgd. Een van die studenten is er nu bezig met een eigen onderneming, *Time space*, dat studieplekken beschikbaar stelt die ook buiten kantooruren bereikbaar zijn en die er — anders dan de studieplekken in de bibliotheek bijvoorbeeld — niet alleen zijn om rustig te studeren, maar ook om te sparren en het samen gezellig te hebben.”

Sociaal ondernemen krijgt bij de universiteit vooral gestalte en een herkenbare plek binnen het interfacultaire *Social Entrepreneurship Initiative*. Het SEI stimuleert en faciliteert multidisciplinair onderzoek en creëert en deelt kennis, ook met externe partners.

Hummels en Bosma zijn binnen het SEI werkzaam, dat is gevestigd in de *School of Economics* op het terrein van *University College*. De leerstoel van Hummels en de twee PhD-posities van SEI worden extern bekostigd door een stichting waaraan ABN/Amro, Tony's Chocolonely en Van Doorne Advocaten bijdragen.

Tony's Chocolonely als rolmodel

"Tony's Chocolonely benaderde ons met een duidelijke kennisvraag: hoe kunnen we de kindsalavernij uit de cacaosector halen? Het bedrijf zelf is dat gelukt, maar hoe krijgen we ook andere partijen zo ver?", licht Hummels toe. "Niels en ik zijn samen afgelopen december naar het bedrijf in Ghana en Ivoorkust geweest, mede om te bezien welke opdracht we de twee PhD's mee zouden kunnen geven. De ene promovendus richt zich expliciet op de waardeketen cacao en de impact die Tony's Chocolonely heeft in de regio en op de cacao producenten en fabrikanten, terwijl de andere ook ruimte krijgt om naar andere ketens te kijken, bijvoorbeeld koffie of textiel."

Tony's werkt. "Het bedrijf is een belangrijk rolmodel", vertelt Bosma. "De chocolademarkt in Nederland was eigenlijk al lang verzadigd, en ook de Fair Trade chocolade had zich al een belangrijke positie verworven, maar toch slaagde Tony's erin een groot marktaandeel te verwerven. Dus wat het bedrijf vooral doet is laten zien dat het kán, dat je én sociaal kunt zijn, én een concurrerend product in de markt kunt zetten, ook al is dat voor de consument wat duurder."

Ook de Utrechtse alumna Tissa Aunilla is een goed voorbeeld, zij het op kleinere schaal. Hummels bezocht haar chocolade-bedrijf *Pipiltin Cocoa* onlangs in Jakarta. "Mijn leerstoel komt dan in beeld", aldus Hummels, "omdat ik me samen met het

Harry Hummels (midden): 'Sociaal ondernemen is ontzettend leuk.'

Alumni Office van de universiteit richt op het delen en ontwikkelen van kennis en expertise in het wereldwijde netwerk van alumni." Het is de taak van de wetenschap om met bedrijven te werken om te bezien of zij hun productieproces kunnen veranderen en welke impact dat dan heeft."

'Tony's Chocolonely laat zien dat je én sociaal kunt zijn, én een concurrerend product in de markt kunt zetten.'

Plan Einstein

In toenemende mate houden ook studenten zich bezig met activiteiten op gebied van sociaal ondernemen. Een aantal is bijvoorbeeld betrokken bij het zogeheten Plan Einstein, een project in Overvecht voor buurtbewoners én voor vluchtelingen. "Bedoeling is", weet Kiszelinik, "dat dit project de kans biedt om vluchtelingen en buurtbewoners met elkaar in contact te brengen, niet alleen om samen

bezig te zijn met activiteiten als sport, muziek, koken of eten, maar juist om zich professioneel verder te ontwikkelen als sociaal ondernemer. Met als belangrijk doel: het activeren van vluchtelingen vanaf dag één dat ze zich hier melden, en ongeacht wat ze later doen: hier blijven, naar elders doorreizen of terugkeren. In dit Plan Einstein werken allerlei instanties samen, zoals vluchtelingenwerk Nederland en wijkbewoners. Ook met de UU is er een ondernemerschaps-programma."

"Sociaal ondernemen is ontzettend leuk", concludeert Hummels. "Je ziet bij studenten een groeiende interesse, zowel om zelf met een activiteit op dit gebied te beginnen als belangstelling voor bedrijven die er mee bezig zijn. Tony's Chocolonely is het meest populair, maar ook *Fairphone*, een onderneming die duurzame smartphones ontwikkelt, beoordelen ze in toenemende mate als *cool*. Zien dat je iets kunt doen, dat het niet allemaal even groots hoeft te zijn om een verschil te kunnen maken, dat maakt ons veld van onderzoek en onderwijs enorm dynamisch en aantrekkelijk voor studenten." ◀